

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Kwoty i co dalej? Udział kobiet w życiu politycznym w Polsce

ANALIZA I ZALECENIA

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Kwoty i co dalej? Udział kobiet w życiu politycznym w Polsce

Analiza i zalecenia

Warszawa 2020

BIULETYN RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH 2020, nr 6
Zasada Równego Traktowania. Prawo i praktyka, nr 31

Kwoty i co dalej? Udział kobiet w życiu politycznym w Polsce. Analiza i zalecenia

Redakcja merytoryczna serii *Zasada Równego Traktowania. Prawo i Praktyka*:

dr hab. Adam Bodnar, prof. Uniwersytetu SWPS

Autorki (rozdział II, VI-VI):

Agata Szypulska

dr Aleksandra Szczerba

Autorka raportu z badań (rozdziały III-V):

dr Agnieszka Kwiatkowska, Uniwersytet SWPS

Komitet redakcyjny w Zespole ds. Równego Traktowania:

Magdalena Kuruś

dr Aleksandra Szczerba

Agata Szypulska

Wydawca:

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

al. Solidarności 77, 00-090 Warszawa

www.rpo.gov.pl

Infolinia Obywatelska 800 676 676

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons:

Uznanie autorstwa – na tych samych warunkach 3.0 Polska (CC BY-SA)

Warszawa 2020

ISSN 0860-7958

Projekt, opracowanie DTP:

OMIKRON Sp. z o.o.

Spis treści

I. Wprowadzenie	5
II. Równy udział kobiet i mężczyzn w życiu politycznym w świetle przepisów prawa polskiego, międzynarodowego i europejskiego	8
Prawo krajowe	8
Konstytucja RP	8
Kodeks wyborczy	9
Prawo międzynarodowe i europejskie	10
System ONZ	10
System Rady Europy	12
System Unii Europejskiej	13
III. Kobiety w wyborach do Sejmu RP i Senatu RP w 2019 r.	16
Kobiety na listach wyborczych w wyborach do Sejmu RP	16
Spełnianie wymogów wybranych mechanizmów kwotowych przez listy wyborcze w wyborach do Sejmu RP w 2019 r.	22
Kobiety na listach wyborczych w wyborach do Senatu RP	25
Udział kobiet wśród wygranych	26
Podsumowanie	33
IV. Kobiety w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r.	35
Kobiety na listach wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r.	35
Spełnianie wymogów wybranych mechanizmów kwotowych przez listy wyborcze w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r.	40
Kobiety wśród wygranych do Parlamentu Europejskiego	43
Podsumowanie	45
V. Postawy Polek i Polaków wobec wyborczych mechanizmów wyrównawczych	47
Przekonania o przyczynach ograniczonej obecności kobiet w polityce	48
Wiedza i preferencje wobec systemu kwotowego	51
Kryteria wyboru kandydata	57
Podsumowanie	60
VI. Zalecenia	61
Organy władzy publicznej	61
Partie polityczne	63
Organizacje społeczeństwa obywatelskiego	63

IV. Kobiety w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r.

Celem badania było uzyskanie pogłębionej wiedzy na temat realizacji biernego prawa wyborczego wśród kobiet w wyborach do Parlamentu Europejskiego z 26 maja 2019 r. Przeanalizowana została obecność kobiet na listach kandydatów oraz przyznane im pozycje w rozbiciu na komitety wyborcze i okręgi wyborcze, a także charakterystyka wygranych. Szczególny nacisk położony został na ewaluację funkcjonowania wprowadzonego w 2011 r. mechanizmu kwotowego 35% miejsc dla każdej płci na listach wyborczych w wyborach proporcjonalnych w odniesieniu do poziomu europejskiego. Obserwowany wzrost odsetka kobiet wśród wygranych w tych wyborach o 10 punktów procentowych w stosunku do wyborów z 2014 r. został przeanalizowany pod kątem wzrostu realnych szans kobiet, definiowanego jako spełnianie przez listy wyborcze wymogów wybranych mechanizmów kwotowych.

Kobiety na listach wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r.

W wyborach do Parlamentu Europejskiego komitety wyborcze wystawiły ogółem 404 kobiety i 462 mężczyzn. Kobiety stanowiły zatem 46,7% wszystkich kandydatów, a więc znacznie więcej niż wymaga tego ordynacja wyborcza. W przypadku trzech komitetów – Lewicy Razem, Koalicji Europejskiej i Wiosny – stanowiły one 50% lub więcej kandydatów (tabela 14). Najmniej procentowo kobiet spośród komitetów ogólnopolskich znalazło się na listach Konfederacji (41%). Pomimo zróżnicowania odsetka kobiet między komitetami wyborczymi, każdy z nich wystawił odsetek kandydatek przynajmniej o 5 punktów procentowych większy od wymaganego ustawowo.

Dla porównania, w poprzednich wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014 r., komitety wystawiły łącznie 43,5% kobiet (556 z 1279 kandydatów) (tabela 15). Wówczas największy odsetek kobiet wystawionych przez komitet ogólnopolski znalazł się również na listach lewicy: Europa Plus Twój Ruch (50,0%) i SLD-UP (45,5%). Najmniej kobiet znalazło się na listach Polskiego Stronnictwa Ludowego (40%).

Tabela 14. Kobiety i mężczyźni na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego (2019)

Komitet wyborczy	kobiety	mężczyźni	% kobiet
KKW Lewica Razem – Partia Razem, Unia Pracy, RSS	67	62	51,9%
KKW Koalicja Europejska PO PSL SLD .N Zieloni	66	64	50,8%
KW Wiosna Roberta Biedronia	65	65	50%
KWW Kukiz'15	57	72	44,2%
KW Prawo i Sprawiedliwość	56	74	43,1%
KWW Konfederacja Korwin Braun Liroy Narodowcy	53	77	40,8%
KWW Polska Fair Play Bezpartyjni Gwiazdowski	28	32	46,7%
KWW Polexit – Koalicja	8	10	44,4%
KWW Jedność Narodu	4	6	40%
Ogółem	404	462	46,7%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (2019). Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2019 r., dostępne pod adresem <https://pe2019.pkw.gov.pl/pe2019/>; na szaro zaznaczono komitety, które zarejestrowały listy tylko w części okręgów wyborczych.

Tabela 15. Kobiety i mężczyźni na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego (2014)

Komitet wyborczy	% kobiet
Koalicyjny Komitet Wyborczy Europa Plus Twój Ruch	50,0%
Koalicyjny Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej-Unia Pracy	45,4%
Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość	43,9%
Komitet Wyborczy Polska Razem Jarosława Gowina	43,4%
Komitet Wyborczy Solidarna Polska Zbigniewa Ziobro	43,0%
Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP	42,3%
Komitet Wyborczy Nowa Prawica Janusza Korwin-Mikke	41,5%
Komitet Wyborczy Wyborców Ruch Narodowy	41,4%
Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe	40,0%
Komitet Wyborczy Partia Zieloni	48,9%
Komitet Wyborczy Demokracja Bezpośrednia	41,7%
Komitet Wyborczy Samoobrona	36,8%
Ogółem	43,5%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (2014). Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2014 r., dostępne pod adresem <https://pe2014.pkw.gov.pl/pl/>; na szaro zaznaczono komitety, które zarejestrowały listy tylko w części okręgów wyborczych.

W wyborach w 2019 r. w porównaniu z 2014 r. udział kobiet na listach wyborczych wzrósł więc o 3 punkty procentowe, niemal zbliżając się do równego udziału obu płci. Jest to istotna – prawie dwukrotna – różnica w porównaniu do płciowego składu list sprzed wprowadzenia mechanizmu kwotowego: 22,9% (w 2009 r., tabela 16) i 23,5% (w 2004 r.). **Świadczy to o skuteczności mechanizmu: odsetki miejsc dla kobiet po jego wprowadzeniu przewyższają wartości wymagane ustawowo, a także rosną w każdym kolejnych wyborach.**

Tabela 16. Kobiety i mężczyźni na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego (2009)

Komitet wyborczy	% kobiet
Komitet Wyborczy Polska Partia Pracy	45,6%
Koalicyjny Komitet Wyborczy Porozumienie dla Przyszłości – CentroLewica (PD+SDPL+Zieloni 2004)	32,5%
Komitet Wyborczy Prawica Rzeczypospolitej	27,2%
Komitet Wyborczy Libertas	20,6%
Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP	20%
Koalicyjny Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej – Unia Pracy	18,5%
Komitet Wyborczy Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej	18,4%
Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość	17,7%
Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe	16,9%
Komitet Wyborczy Unia Polityki Realnej	10,2%
Koalicyjny Komitet Wyborczy Naprzód Polsko – Piast	25%
Komitet Wyborczy Polska Partia Socjalistyczna	50%
Ogółem	22,9%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (2009). Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2009 r., dostępne pod adresem <https://pe2009.pkw.gov.pl/PUE/PL/WYN/M/index.htm>; na szaro zaznaczono komitety, które zarejestrowały listy tylko w części okręgów wyborczych.

Różnice w odsetku kobiet na listach kandydatów do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. wystąpiły również między okręgami wyborczymi. Najwięcej kobiet na listach (powyżej 50%) wystawionych zostało w okręgu 12 z siedzibą we Wrocławiu (51,7%) i w okręgu 6 z siedzibą w Łodzi (50,9%); najmniej – w okręgu numer 8 z siedzibą w Lublinie (42,9%) (tabela 17). W porównaniu do roku 2014 zwiększyły się zatem różnice między okręgami pod kątem odsetka kobiet na listach.

W wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. **nie tylko zwiększył się odsetek kobiet na listach wyborczych, ale udało im się uzyskać – uśredniając – wyższe pozycje względem wcześniejszych wyborów.** Chociaż kobiety nadal otrzymały gorsze pozycje na listach niż mężczyźni, a średnia pozycja kobiet na listach wyborczych do PE (5,64) była nadal gorsza od średniej pozycji mężczyzn (5,34), to jednak po raz

pierwszy różnica ta nie była istotna statystycznie³⁹. Dla porównania – w poprzednich wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014 r. różnica ta była większa i statystycznie istotna: średnia pozycja kobiet wynosiła 5,85, a mężczyzn 5,09.

Tabela 17. Kobiety i mężczyźni na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego w podziale na okręgi

Okręg wyborczy	2019			2014		
	kobiety	mężczyźni	% kobiet	kobiety	mężczyźni	% kobiet
1 Gdańsk	34	35	49,28	44	58	43,1
2 Bydgoszcz	27	33	45,00	38	52	42,2
3 Olsztyn	29	31	48,33	47	59	44,3
4 Warszawa I	32	38	45,71	42	57	42,4
5 Warszawa II	36	44	45,00	39	49	44,3
6 Łódź	30	29	50,85	52	66	44,1
7 Poznań	29	31	48,33	41	48	46,1
8 Lublin	30	40	42,86	45	55	45
9 Rzeszów	31	37	45,59	38	52	42,2
10 Kraków	36	44	45,00	40	58	40,8
11 Katowice	32	38	45,71	48	62	43,6
12 Wrocław	31	29	51,67	40	50	44,4
13 Gorzów Wielkopolski	27	33	45,00	42	57	42,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (2019). Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego, op. cit. oraz danych Państwowej Komisji Wyborczej (2014), op. cit.

Średnie pozycje kobiet i mężczyzn na listach wyborczych nie mają jednak decydującego znaczenia – w każdym wyborach niemal całość mandatów uzyskują osoby zajmujące początkowe miejsca na liście wyborczej. Ze względu na tendencję wyborców do głosowania przede wszystkim na górne pozycje list, kluczowa jest obsada zwłaszcza wyborczych „jedynek”. W wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. obsadzono z nich ponad połowę (53,8%) mandatów, z drugiej pozycji – 30,8%, z trzeciej – 7,7%, z czwartej – 5,8%, 1 osoba zdobyła również mandat startując z ostatniego miejsca. Z pozostałych miejsc na listach wyborczych ani jedna osoba nie zdobyła mandatu.

Stąd też, zobrazowana w tabeli 18 tendencja do obsadzania kobiet na pozycjach „niebiorących”, czyli dających bliskie zero szanse zdobycia mandatu – największy odsetek kobiet przypadł na miejsce szóste i dziewiąte (po 62%) i siódme (59%). Z kolei na pozycjach dających największą szansę sukcesu wyborczego – pierwszym i drugim – kobiet jest tylko ok. 1/3 (odpowiednio 32% i 34%). W porównaniu z wyborami w 2014 r. znacząco (o 60%) przybyło jednak kobiet na pierwszych, najważniejszych miejscach list (z 20% do 32%).

³⁹ $t=1.54$, $df=863.3$, $p=0.13$.

Tabela 18. Odsetek kobiet na kolejnych miejscach na listach wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego z 2014 r. i 2019 r.

Miejsce na liście	2019			2014		
	kobiety	mężczyźni	% kobiet	kobiety	mężczyźni	% kobiet
1	28	59	32,2	26	104	20
2	30	57	34,5	55	75	42,3
3	45	42	51,7	47	82	36,4
4	37	50	42,5	62	68	47,7
5	47	40	54,0	51	79	39,2
6	54	33	62,1	72	57	55,8
7	51	36	58,6	60	69	46,5
8	38	49	43,7	70	58	54,7
9	53	33	61,6	69	55	55,6
10	21	63	25,0	44	76	36,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (2019). Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego, op. cit. oraz danych Państwowej Komisji Wyborczej (2014), op. cit.

Dodatkowo – **najlepsze miejsca przydzielają kobietom komitety cieszące się słabszym poparciem ogólnokrajowym** (tabela 19). Spośród komitetów ogólnopolskich najwięcej „jedynek” przyznały posiadające kilkuprocentowe poparcie kobietom komitety lewicowe – Wiosna (61,5%) i Lewica Razem (53,8%). Najmniej kobiet na jedynkach było na listach Konfederacji (7,7%) i Koalicji Europejskiej (23,1%).

Tabela 19. Odsetek kobiet na kolejnych miejscach na listach wyborczych w podziale na komitety wyborcze (2019)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Wiosna	61,5	38,5	61,5	46,2	53,8	53,8	46,2	46,2	61,5	30,8
LR	53,8	46,2	69,2	23,1	76,9	46,2	69,2	30,8	76,9	25
PiS	38,5	38,5	53,8	30,8	30,8	46,2	53,8	23,1	69,2	46,2
K15	30,8	30,8	38,5	46,2	53,8	76,9	61,5	46,2	38,5	16,7
KE	23,1	30,8	46,2	61,5	38,5	61,5	53,8	69,2	92,3	30,8
Konfederacja	7,7	7,7	30,8	53,8	53,8	92,3	84,6	38,5	23,1	15,4
PFP	0	66,7	83,3	16,7	83,3	66,7	33,3	50	66,7	0
Polexit	0	50	0	100	50	50	50	50	100	0
JN	0	0	100	0	100	0	0	100	100	0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (2019). Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego, op. cit.; na szaro zaznaczono komitety, które zarejestrowały listy tylko w części okręgów wyborczych.

Spełnianie wymogów wybranych mechanizmów kwotowych przez listy wyborcze w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r.

Kolejnym elementem badania było sprawdzenie, na ile listy w wyborach do Parlamentu Europejskiego spełniały wymagania różnych systemów kwotowych. Zagadnienie to jest istotne w związku z możliwymi modyfikacjami systemu kwotowego obowiązującego obecnie w Polsce w wyborach do Sejmu, Parlamentu Europejskiego i części organów uchwalodawczych wybieranych w wyborach samorządowych. Sprawdzone również, na ile listy z wyborów w 2019 r. różniły się od list występujących w poprzednich wyborach w 2014 r. – pierwszych wyborach do Parlamentu Europejskiego po wprowadzeniu systemu kwotowego w Polsce.

Spełnianie wymogów trzech systemów kwotowych⁴⁰ przez listy wyborcze do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. obrazuje tabela 20⁴¹.

Tabela 20. Spełnianie przez listy wyborcze w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. wymogów wybranych systemów kwotowych

Komitet wyborczy	liczba list ogółem	% list z kobietą w pierwszej trójce	% list z parytetem	% list z suwakiem
KKW Lewica Razem – Partia Razem, Unia Pracy, RSS	13	13	11	6
KKW Koalicja Europejska PO PSL SLD .N Zieloni	13	12	8	0
KW Wiosna Roberta Biedronia	13	13	9	6
KWW Kukiz'15	13	10	5	1
KW Prawo i Sprawiedliwość	13	11	2	0
KWW Konfederacja Korwin Braun Liroy Narodowcy	13	5	1	0
KWW Polska Fair Play Bezpartyjni Gwiazdowski	6	6	4	0
KWW Polexit – Koalicja	2	1	1	1
KWW Jedność Narodu	1	1	0	0
Ogółem	87	72	41	14
% list spełniających	-	82.8%	47.1%	16.1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (2019). Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego, op. cit.; na szaro zaznaczono komitety, które zarejestrowały listy tylko w części okręgów wyborczych.

⁴⁰ Zob. kwestie definicyjne s. 22-23 niniejszego raportu.

⁴¹ Podobne analizy dotyczące wyborów do Sejmu 2019 r. zob. tabela 5.

Spośród zarejestrowanych przez komitety wyborcze 87 list kandydatów zdecydowana większość spełniała najprostsze, ale istotne z punktu szans wyborczych kobiet, z uwzględnionych w badaniu kryteriów – przynajmniej jedną kandydatkę na pierwszych trzech miejscach na liście. W przypadku wszystkich list spełniały ten warunek komitety Lewica Razem i Wiosna Roberta Biedronia), a także Polska Fair Play Bezpartyjni Gwiazdowski (we wszystkich sześciu listach, jakie zarejestrował komitet) i Jedność Narodu (komitet wystawił tylko jedną listę). W niemal wszystkich okręgach listy z przynajmniej jedną kobietą w pierwszej trójce wystawiły również: Koalicja Europejska (bez jednego okręgu), Prawo i Sprawiedliwość (bez dwóch okręgów) i Kukiz'15 (w 10 spośród 13 okręgów). Natomiast w przypadku pozostałych komitetów warunek ten był słabiej spełniany: Konfederacja Korwin Braun Liroy Narodowcy wystawiła kobietę na jednej z pierwszych trzech pozycji tylko w przypadku 5 list z 13, a komitet Polexit – Koalicja tylko na jednej z zarejestrowanych przez komitet dwóch list.

Parytet płci, definiowany w przypadku list wyborczych jako jednakowa liczba kandydatów obu płci, albo różniącą się nie więcej niż o jeden (ze względu na to, że nie wszystkie listy miały parzystą liczbą kandydatów), był rzadszym zjawiskiem. W stosunku do większości list zastosowały go tylko trzy komitety: Lewica Razem (na 11 listach), Wiosna (na 9 listach) i Koalicja Europejska (na 8 listach). Z kolei na listach komitetów Prawo i Sprawiedliwość oraz Konfederacja parytet był prawie nieobecny (wystąpił na, odpowiednio, dwóch i jednej liście).

Ostatnim analizowanym mechanizmem, uznawanym za **najsukuteczniejszy jeśli chodzi o zapewnienie reprezentacji kobiet odpowiadającej ich udziałowi w populacji, jest mechanizm suwakowy, łączący w sobie parytet z równościową metodą lokowania kandydatów na liście. Jednocześnie jest to mechanizm najrzadziej stosowany** (w wyborach w 2019 r. tylko na 16% list wyborczych). Naprzemienne pozycje dla kandydatów obu płci (uwzględniając zarówno sytuację z wszystkimi miejscami nieparzystymi dla kobiet, jak i z wszystkimi parzystymi) zastosowano na połowie list Lewicy Razem i Wiosny (po 6 list) i komitetu Polexit – Koalicja (na jednej z dwóch list, które wystawił komitet); jedną listę z suwakiem zarejestrował również komitet Kukiz'15.

Porównując wybory do Parlamentu Europejskiego 2019 r. z poprzednimi w 2014 r. **wzrosła zwłaszcza liczba list z parytetem płci** (tabela 21). W 2014 r. równą liczbę kobiet i mężczyzn wystawiono na 34,6% list, a w 2019 r. – na prawie połowie (47,1%). W obu przypadkach parytety najchętniej przyjmowały komitety lewicowe (w 2014 r. była to partia Zieloni (na wszystkich pięciu listach jakie wystawił komitet) oraz Europa Plus Twój Ruch (na 12 z 13 list). W 2019 r. dodatkowo więcej list z parytetem wystawiła Koalicja Europejska w porównaniu z jej partiami składowymi startującymi w 2014 r. jako samodzielne komitety: za wyjątkiem Zielonych, 8 na 13 list SLD-UP, 4 na 13 list PO i żadna z list PSL nie spełniała wówczas warunku tego mechanizmu.

Tabela 21. Spełnianie przez listy wyborcze w wyborach do PE w 2014 r. wymogów wybranych systemów kwotowych

Komitet wyborczy	liczba list ogółem	% list z kobietą w pierwszej trójce	% list z parytetem	% list z suwakiem
Koalicyjny Komitet Wyborczy Europa Plus Twój Ruch	13	13	12	13
Koalicyjny Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej-Unia Pracy	13	13	5	2
Komitet Wyborczy Demokracja Bezpośrednia	6	3	2	0
Komitet Wyborczy Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke	13	8	2	0
Komitet Wyborczy Partia Zieloni	5	5	5	4
Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP	13	12	4	0
Komitet Wyborczy Polska Razem Jarosława Gowina	13	11	5	0
Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe	13	12	0	0
Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość	13	10	3	0
Komitet Wyborczy Samoobrona	2	1	0	0
Komitet Wyborczy Solidarna Polska Zbigniewa Ziobro	13	8	4	0
Komitet Wyborczy Wyborców Ruch Narodowy	13	3	3	0
Ogółem	130	99	45	19
% list spełniających	-	76,2%	34,6%	14,6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (2014), op. cit.; na szaro zaznaczono komitety, które zarejestrowały listy tylko w części okręgów wyborczych

Wzrósł również (z 76,2% do 82,8%) **odsetek list z przynajmniej jedną kobietą na pierwszych trzech pozycjach listy**. Wynikało to jednak przede wszystkim z przejścia prawej strony sceny politycznej przez Prawo i Sprawiedliwość i, co za tym idzie, mniejszej liczby zarejestrowanych list komitetów prawicowych, z reguły rzadziej stosujących tę zasadę. W wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. nie startowały komitety prawicowe, których początkowe pozycje list wyborczych w 2014 r. w największym stopniu były zdominowane przez mężczyzn; przede wszystkim był to Ruch Narodowy (tylko w 3 na 13 z jego list kobieta otrzymała miejsce w pierwszej trójce). Z komitetów najbar-

dziej obniżających odsetek list z parytetem pozostał w 2019 r. komitet związany z Januszem Korwin-Mikke – w 2014 r. jako Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke wystawił on 8 na 13 list z przynajmniej jedną kobietą na pierwszych trzech pozycjach listy, a w 2019 r., jako Konfederacja Korwin Braun Liroy Narodowcy, jeszcze mniej, bo 5 list na 13.

Liczba list, na których zastosowano najkorzystniejszy dla kobiet system suwakowy pozostała niska (14,6% w 2014 r. i 16,1% w 2019 r.) i, z niewielkimi wyjątkami występującymi w 2019 r., ograniczona – do komitetów lewicy.

Kobiety wśród wygranych do Parlamentu Europejskiego

Większy odsetek kobiet na listach, a przede wszystkim na pierwszych miejscach list wyborczych, korzystnie wpłynął na ich szanse wyborcze. Mandat europarlamentarzystki uzyskało 18 z 404 kandydatek (4,5%). Wśród mężczyzn, na 462 kandydatów zwycięzcami okazało się 34 (7,36%) – wpływ na tę różnicę miała przede wszystkim dominacja mężczyzn na pierwszych miejscach list wyborczych, najbardziej znacząca w przypadku największych komitetów (KE i PiS), które zdobyły większość mandatów (tabela 22).

Tabela 22. Kobiety i mężczyźni wśród wygranych i przegranych wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. według miejsca na liście wyborczej

Komitet	Płeć	Mandat	Miejsce na liście wyborczej									
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ogółem	K	Nie	19	25	43	36	47	54	51	38	53	20
	K	Tak	9	5	2	1	0	0	0	0	0	1
	M	Nie	40	46	40	48	40	33	36	49	33	63
	M	Tak	19	11	2	2	0	0	0	0	0	0
KE	K	Nie	0	3	6	7	5	8	7	9	12	3
	K	Tak	3	1	0	1	0	0	0	0	0	1
	M	Nie	1	3	7	4	8	5	6	4	1	9
	M	Tak	9	6	0	1	0	0	0	0	0	0
PiS	K	Nie	0	1	5	4	4	6	7	3	9	6
	K	Tak	5	4	2	0	0	0	0	0	0	0
	M	Nie	0	3	4	8	9	7	6	10	4	7
	M	Tak	8	5	2	1	0	0	0	0	0	0
Wiosna	K	Nie	7	5	8	6	7	7	6	6	8	4
	K	Tak	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	M	Nie	3	8	5	7	6	6	7	7	5	9
	M	Tak	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (2019). Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego, op. cit.

Na pierwszych miejscach list wyborczych kobiety równie skutecznie osiągały mandat co mężczyźni – wśród ogółu komitetów 32% „jedynek” uzyskało mandat, przy czym z podobnym prawdopodobieństwem były to kobiety co mężczyźni. O różnicy w mandatach zdecydowała zatem ponad dwukrotna przewaga mężczyzn na jedynekach.

Ograniczając się do komitetów, które uzyskały mandaty – na „jedynekach” KE znalazły się tylko trzy kobiety (wszystkie zdobyły mandat), podczas gdy mężczyzn było dziesięciu (dziewięciu zdobyło mandat). Mniejsza różnica wystąpiła na listach PiS, które wystawiło na pierwszych miejscach pięć kobiet i ośmiu mężczyzn (wszyscy zdobyli mandat). Tylko w przypadku Wiosny na pierwszych miejscach list dominowały kobiety.

Pomimo tej nierównowagi, **mocne zwiększenie obecności kobiet na jedynekach w porównaniu z wyborami z 2014 r. przełożyło się na większy odsetek europarlamentarzystek**. W wyborach w 2019 r. 34,6% mandatów do Parlamentu Europejskiego przypadło kobietom, co stanowi najwyższą wartość w historii i wzrost o ponad 10 punktów procentowych w stosunku do wyborów z 2014 r. (wówczas wyniosła 23,5%).

Warty odnotowania jest jednak zmiana polityki wobec kobiet dwóch największych grupowań. Koalicja Europejska, pomimo że wprowadziła parytet na większości list, posiadała jeden z najniższych odsetków kobiet **na pierwszych miejscach list, które w znacznym stopniu gwarantują sukces wyborczy niż sama obecność dużej liczby kobiet na liście, ale na dalekich pozycjach**. W dużym stopniu było to efektem uzgodnień wewnątrzkoalicyjnych z pozostałymi partnerami, z których każdy chciał uzyskać pierwsze miejsca dla swoich liderów (zazwyczaj mężczyzn). Przede wszystkim dotyczy to drugiego co do siły członu Koalicji, czyli PSL, które startując samodzielnie we wszystkich pozostałych wyborach europejskich wystawiało niewielki odsetek kobiet. Przełożyło się to na mniejszą liczbę mandatów dla kobiet startujących z list Koalicji. Podczas gdy w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014 r. mandaty z list Platformy Obywatelskiej zdobyło 7 kobiet na 19 mandatów ogółem (czyli 37% mandatów uzyskały kobiety), w 2019 r. mandaty z list Koalicji Europejskiej wywalczyły tylko 6 kobiet na 22 mandatów ogółem (27%).

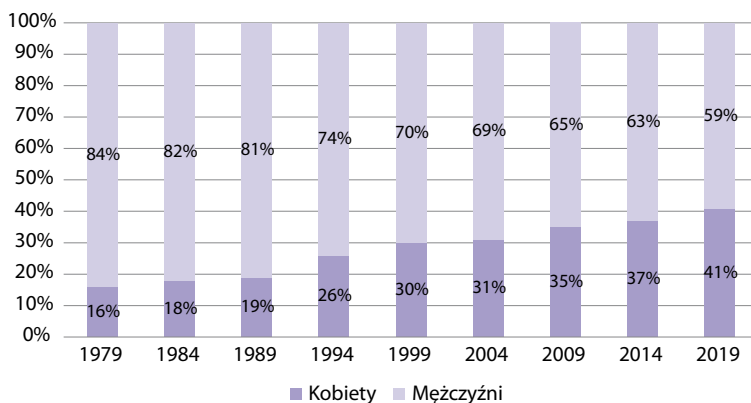
Należy jednak wziąć pod uwagę, że liczba list z kobietą w pierwszej trójce i z parytetem, spadła po wejściu w koalicję. Potwierdza to zasadę, że **koalicje wyborcze są niekorzystne z punktu widzenia szans wyborczych kobiet**, gdyż zmniejsza się liczba rejestrowanych list i, tym samym, pierwszych miejsc na listach, do rozdzielenia między działaczy.

Jednocześnie mocno w porównaniu z wyborami do Parlamentu Europejskiego w 2014 r. poprawiła się pozycja kobiet na listach największej obecnie siły politycznej – PiS. Podczas gdy pięć lat temu spośród 13 list Prawa i Sprawiedliwości tylko na jednej kobieta była liderem listy, to w 2019 r. partia wystawiła już pięć kobiet na „jedynekach”. Przełożyło się to na wzrost odsetka kobiet, które uzyskały mandaty – z 3 na 19 zdobytych przez PiS w 2014 r. (15,8%) do 11 z 27 mandatów w 2019 r. (40,7%). Ta przemiana Prawa i Sprawiedliwości była głównym czynnikiem determinującym wzrost odsetka kobiet wśród polskich parlamentarzystów w Parlamencie Europejskim w ostatnich wyborach.

Podsumowanie

Wybory do Parlamentu Europejskiego przełożyły się na największy w historii odsetek kobiet wśród wygranych w tej instytucji – obecnie 41% europarlamentarzystów to kobiety (wykres 1). Wśród państw członkowskich największy odsetek kobiet uzyskała te pozycje w Szwecji (55%) i Finlandii (54%). W nowych państwach członkowskich, które dołączyły do Unii w 2004, 2007 i 2013 roku, udział kobiet jest niższy, za wyjątkiem Łotwy i Słowenii, w których wybrana została taka sama liczba kobiet i mężczyzn (Parlament Europejski 2019).

Wykres 1. Udział w płci w Parlamencie Europejskim (1979-2019)

Źródło: Parlament Europejski (2019). MEP's gender balance by year, dostępne na stronie: <https://europarl.europa.eu/election-results-2019/en/mep-gender-balance/2019-2024/>

Polska, z 35% udziałem kobiet wśród europarlamentarzystów, plasuje się na ósmej od końca pozycji wśród państw członkowskich. Jednak udział ten, w porównaniu z wcześniejszymi wyborami do Parlamentu Europejskiego (2014 – 24%, 2009 – 22%, 2004 – 15%), świadczy o wzroście aktywności politycznej kobiet. W wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. kobiety stanowiły 46,7% wszystkich wystawionych przez komitety wyborcze kandydatów, a więc znacznie więcej niż wymagała tego ordynacja wyborcza. **Świadczy to o skuteczności mechanizmu: odsetki miejsc dla kobiet po jego wprowadzeniu rosły w kolejnych wyborach, nawet wówczas gdy osiągnięty został udział wymagany ustawowo.** Dodatkowo, więcej kobiet uzyskało pierwsze miejsca na listach wyborczych – w 2019 r. 32% „jedynek” stanowiły kobiety (w porównaniu z 20% w poprzednich wyborach).

Wzrost udziału kobiet na listach kandydatów jest zróżnicowany ze względu na kryterium ideologiczne klasyfikacji komitetu. Komitety lewicowe i centrowe, ze względu na własne regulacje wewnętrzne, przekraczające wymagania ustawowe, wystawiają większy odsetek kobiet i dają im lepsze pozycje na listach wyborczych w porównaniu do komitetów prawicowych. W wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. czynnikiem dodatkowo ograniczającym szanse wyborcze kobiet okazała się również polaryzacja polskiej sceny politycznej – zgrupowanie wielu partii w koalicyjnym Komitecie Wyborczym Koalicja Europejska, przełożyło się na sytuację, w której każdy z partnerów koalicji chciał uzyskać pierwsze miejsca dla swoich liderów (zazwyczaj mężczyzn), przez co zmalał odsetek kobiet na tych pozycjach.